

ZIŅU IZLAIDUMS no ES narkotiku aģentūras Lisabonā

JAUNĀKĀS AR KOKAĪNA, AMFETAMĪNU, EKSTAZĪ UN KAŅEPJU LIETOŠANU SAISTĪTĀS TENDENCES

Aizvien vairāk gados jauni narkotiku lietotāji Eiropā izvēlas kokaīnu

(24.11.2005 LISABONA) Eiropas narkotiku lietotāju vidū ir pieaugusi kokaīna lietošana – informē **ES narkotiku aģentūra (EMCDDA)**, kuras **2005. gada ziņojums par situāciju narkomānijas jomā Eiropā** ir nācis klajā šodien Briselē. Kokaīna nelegālās tirdzniecības un patēriņa rādītāji pārliecinoši apliecina šīs narkotiskās vielas izešanas un lietošanas pieaugumu, un arvien ievērojamākas kļūst veselības problēmas, ko izraisa kokaīna lietošana.

Pēc **EMCDDA** aplēsēm aptuveni 9 miljoni Eiropas iedzīvotāju (3% visu pieaugušo) vismaz vienu reizi ir lietojuši kokaīnu. Aprēķini liecina, ka no 3 līdz 3,5 miljoniem iedzīvotāju pēdējā gada laikā (1% visu pieaugušo) ir pamēģinājuši kokaīnu, bet aptuveni 1,5 miljoni (0,5% visu pieaugušo) ir sākuši kokaīnu lietot pavisam neseno, t.i., pēdējā mēneša laikā. Kokaīnu lieto galvenokārt gados jauni (15–34 gadus veci) pieaugušie, lielākoties gados jauni vīrieši, kā arī pilsētvidē dzīvojošie.

Kokaīna lietošanas izplatības līmenis dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras, un vairākumā valstu veikto aptauju rezultātos ir minēts, ka gados jaunu Eiropas iedzīvotāju skaits, kuri kokaīnu lietojuši vismaz vienu reizi, svārstās no 1% līdz 11,6%, savukārt tādu lietotāju skaits, kas šo narkotiku lietojuši pēdējo 12 mēnešu laikā ir no 0,2% līdz 4,6%.

Spānijā un Apvienotajā Karalistē ir novērojams vislielākais kokaīna lietotāju skaits – tur pēdējā gada laikā šo narkotiku ir lietojuši 4% gados jaunu pieaugušo, pārsniedzot ekstazī un amfetamīna neseno lietotāju skaitu. Pēc Aģentūras ziņām šie skaitļi tuvojas ASV rādītājiem, un tas rada pamatotas bažas, ka daļā Eiropas valstu kokaīns kļūst par to narkotisko stimulantu, kam arvien vairāk priekšroku dod gados jauni narkotiku lietotāji ⁽¹⁾.

Saskaņā ar dalībvalstu aptauju rezultātiem, kopš 90. gadu beigām, kokaīna neseno lietotāju skaits gados jaunu pieaugušo iedzīvotāju vidū ir pieaudzis **Dānijā, Itālijā, Ungārijā, Nīderlandē un Austrijā. Spānijā un Apvienotajā Karalistē** vislielākais pieaugums bija vērojams līdz 2001. gadam, bet jaunākie dati liek domāt, ka pašlaik šī augšupejošā tendence izlīdzinās.

Saskaņā ar **EMCDDA** ziņojumā minēto informāciju kreka kokaīna (tieši ar šo narkotisko vielu saistās daudzas sabiedrības veselības un sociālās problēmas) lietošana Eiropā joprojām ir ierobežota. Kreka kokaīna lietošana ir izplatīta tikai dažās lielpilsētās, galvenokārt **Nīderlandē un Apvienotajā Karalistē**.

Būtiski pieaug Eiropā atsavinātā kokaīna apjoms

Jaunākā pieejamā informācija liecina, ka **ES** atsavinātā kokaīna apjoms laikposmā no 2002. līdz 2003. gadam ir gandrīz divkāršojies, palielinoties no 47 tonnām līdz vairāk nekā 90 tonnām, un tas liecina, ka Eiropa ir kļuvusi par svarīgu šīs narkotiskās vielas tirgu. Kokaīns **ES** nonāk galvenokārt caur **Ibērijas pussalu un Nīderlandi**, savukārt svarīgas kokaīna nelegālas izešanas zonas Eiropā ir **Āfrikas un Karību jūras reģiona valstis. ES** lielākie atsavinātā kokaīna apjomi ir reģistrēti **Spānijā un Nīderlandē**. Laikposmā no 2002. līdz 2003. gadam abās šajās valstīs atsavinātā kokaīna daudzums ir vairāk nekā divkāršojies.

Kokaīna lietošanas ietekme uz sabiedrības veselību

Saskaņā ar **EMCDDA** ziņojumu Eiropā ir pieaudzis ārstēšanās pieprasījums, kas saistīts ar kokaīna lietošanu. Kokaīna lietošana ir galvenais iemesls aptuveni 10% no ārstēšanās pieprasījuma visā ES, lai gan dažādās dalībvalstīs situācija ievērojami atšķiras. Proporcioniāli vislielākais to pacientu skaits, kas vēlas ārstēties no kokaīna atkarības ir **Spānijā** (26%) un **Nīderlandē** (38%). **Nīderlandē** jauno pacientu skaits, kam vajadzīga ārstēšana no kokaīna atkarības, 2003. gadā ir pārsniedzis no opiātu atkarības ārstējamo pacientu skaitu.

EMCDDA uzskata, ka ar kokaīna lietošanu saistīti nāves gadījumi ir „nopietna un, iespējams, pietiekami neapzināta problēma”. Kokaīna lietošana ir bieži izplatīta opiātu lietotāju vidū, un opiātu pārdozēšanas gadījumā analīzēs bieži atrod arī kokaīnu. Ir aplēsts, ka kokaīnam ir bijusi „noteicošā loma” aptuveni 10% ar narkotikām saistītajos nāves gadījumos (šī proporcija dažādās valstīs svārstās no 1% līdz 15%). Ziņojumā ir teikts, ka šī informācija varētu norādīt uz vairākiem simptomiem ar kokaīnu saistītu nāves gadījumu gada laikā, **ES** mērogā. Lai arī nāves gadījumi, kad ir noteikta vienīgi kokaīna klātbūtne, joprojām ir reti, pastāv bažas, ka kokaīns varētu veicināt sirds un asinsvadu slimību saasināšanos.

Nemazinās arī citu stimulantu lietošana

EMCDDA informē, ka saskaņā ar jaunākajiem aptauju rezultātiem gados jaunu pieaugušo vidū, vairumā **ES** valstu, joprojām palielinās ekstazī un amfetamīna lietošanas apjoms (²).

Ekstazī Eiropā kļuva populāra 90. gados, un pašlaik ekstazī lietošanas līmenis vairumā valstu ir tāds pats kā amfetamīna lietošanas līmenis vai pat to pārsniedz. Aģentūra lēš, ka aptuveni 2,6 miljoni pieaugušo **ES** iedzīvotāju ir nesen lietojuši ekstazī (0,8% visu pieaugušo iedzīvotāju).

Valstīs veikto aptauju rezultāti liecina, ka pēdējā gada laikā ekstazī ir pamēģinājuši no 0,6% līdz 13,6% gados jaunu pieaugušo un 0,4–6% ir to lietojuši. Proporcioniāli lielākais ekstazī neseno lietotāju skaits gados jaunu pieaugušo vidū ir konstatēts **Igaunijā** (3,7%), **Spānijā** (3,8%), **Čehijā** (5,9%) un **Apvienotajā Karalistē** (6,9%). Atšķirībā no lielākās daļas valstu par kurām ir pieejama informācija, izņēmums ir **Vācija**, **Griekija** un **Apvienotā Karaliste**, kur ekstazī lietošanas līmenis pašlaik ir stabilizējies.

Proporcioniāli lielākais amfetamīna neseno lietotāju skaits gados jaunu pieaugušo vidū ir konstatēts **Dānijā**, **Igaunijā** un **Apvienotajā Karalistē** (apmēram 3%). Tomēr **Apvienotā Karaliste** ir vienīgā **ES** valsts, kur šajā vecuma grupā (15–34 gadi) ir novērota būtiska amfetamīna neseno lietotāju skaita samazināšanās.

Eiropa vēl joprojām ir galvenais ekstazī un amfetamīna ražošanas centrs

Pasaules mērogā Eiropa vēl joprojām ir galvenais ekstazī ražošanas centrs, lai arī relatīvā nozīmē tās samazinās, jo pēdējo gadu laikā ekstazī ražošana ir izplatījusies arī citās pasaules daļās. Arī amfetamīna ražošana un atsavināšana lielākoties joprojām ir koncentrēta Eiropā. Amfetamīna laboratorijas 2003. gadā ir atklātas **Beļģijā**, **Vācijā**, **Igaunijā**, **Lietuvā**, **Luksemburgā** (neliela apjoma), **Nīderlandē**, **Polijā** un **Apvienotajā Karalistē**.

Izcelsmes valsts lielākajai daļai 2003. gadā atsavinātā amfetamīna bija **Nīderlande**, kam sekoja **Polija** un **Beļģija**. No kopējā, visā pasaulē atsavinātā, amfetamīna daudzuma 2003. gadā **Rietumu un Centrālajā Eiropā** ir konfiscēti 82%. Izskatās, ka kopš 2002. gada konfiscētais amfetamīna apjoms pieaug.

Metamfetamīna lietošana pasaulē pieaug, bet Eiropā šī problēma pašlaik nav aktuāla

Lai gan **Āfrikā**, **Āzijā**, **Austrālijā**, **Jaunzēlandē** un **ASV** pieaug ar metamfetamīna lietošanu saistītās problēmas, tad **ES** dalībvalstīs šīs narkotiskās vielas lietošana ir izplatīta tikai **Čehijā** un **Slovākijā**. **Čehijā** vietēja mēroga metamfetamīna lietošanas problēma pastāv jau kopš 80. gadiem, un metamfetamīna lietošana ir galvenais iemesls aptuveni 50% no ārstēšanās pieprasījuma.

Komentējot šo informāciju, **EMCDDA priekšsēdētājs Marsels Reimens [Marcel Reimen]** saka: „Daudzām Eiropas valstīm ir cieši kontakti ar pasaules valstīm, kur pastāv ar metamfetamīna lietošanu saistītas

problēmas. Tā kā ir vērojama Eiropas stimulantu tirgus paplašināšanās, tad nedrīkst ignorēt iespējamo metamfetamīna lietošanas izplatību. Gluži otrādi, tā joprojām ir būtiska joma, kurai jāpievērš uzmanība un kurā jāveic preventīvi pasākumi”.

Pieaug bažas par dabīgas izcelsmes halucinogēnu popularitāti

Eiropā saglabājas zems sintētisku halucinogēno vielu, piemēram LSD lietošanas līmenis. Tomēr **EMCDDA** ziņojumā ir atzīmēts, ka 15 līdz 16 gadus vecu skolēnu vidū eksperimenti ar dabīgas izcelsmes halucinogēniem, piemēram, ar „maģiskajām sēnēm” ir samērā bieži sastopama parādība. Salīdzinājumā ar ilgtermiņa ekstazī lietošanas pieredzi, ilgtermiņa maģisko sēņu lietošanas izplatība 2003. gadā bija vienāda **Čehijā, Dānijā, Itālijā, Nīderlandē, Austrijā un Polijā**, bet augstāka **Beļģijā, Vācijā un Francijā**.

Vairāk nekā 62 miljoni Eiropas iedzīvotāju ir pamēģinājuši kaņepes

Pēc **EMCDDA** aplēsēm vairāk nekā 62 miljoni Eiropas iedzīvotāju (jeb vairāk nekā 20% visu pieaugušo) vismaz reizi ir lietojuši kaņepes un aptuveni 20 miljoni (vairāk nekā 6% visu pieaugušo) ir lietojuši kaņepes pēdējā gada laikā. Aprēķini rāda, ka pašlaik kaņepes lieto aptuveni 9,5 miljoni cilvēku (gandrīz 4% visu pieaugušo), bet apmēram 3 miljoni gados jaunu pieaugušo, no kuriem lielākā daļa ir vīrieši, kaņepes lieto katru dienu vai gandrīz katru dienu.

Kaņepju lietošanas apjoma atšķirības starp dalībvalstīm izlīdzinās

Kopš 90. gadu vidus kaņepju lietošanā, Eiropā ir bijusi vērojama galvenokārt augšupejoša tendence⁽³⁾. Tomēr ar kaņepju lietošanu saistītā situācija dažādās **ES** dalībvalstīs ir bijusi atšķirīga, un vēsturiski visaugstākie izplatības rādītāji ir bijuši **Apvienotajā Karalistē**.

Taču saskaņā ar **EMCDDA** teikto, tagad situācija ir mainījusies, jo atšķirības valstu vidū izlīdzinās, un situācija **Apvienotajā Karalistē**, kopš 1998. gada, ir stabilizējusies. Piemēram, neseno lietotāju skaits gados jaunu pieaugušo vidū pašlaik ir 17,3% **Spānijā**, 19,5% **Apvienotajā Karalistē**, 19,7% **Francijā** un 22,1% **Čehijā**. (Viszemākais kaņepju neseno lietotāju skaits gados jaunu pieaugušo vidū ir konstatēts **Griekijā, Zviedrijā, Polijā un Portugālē**).

ESPAD skolu aptauju projekta rezultāti⁽⁴⁾ sniedz vērtīgu ieskatu narkotiku izplatības ilgtermiņa (no 1995.–2003. gadam) tendencēs Eiropas skolēnu vidū (15–16 gadi) un rāda kaņepju lietošanas izlīdzināšanās pazīmes. **ESPAD** 1995. gada dati liecina, ka kaņepju ilgtermiņa lietošanas izplatība šajā vecuma grupā **Apvienotajā Karalistē** sasniedza 41%, bet **Īrijā** 37%, un šie rādītāji bija daudz augstāki nekā pārējās **ES** valstīs, kas piedalījās aptaujā. Tikai **Čehijā** (22%) aplēstā kaņepju ilgtermiņa lietošanas izplatība pārsniedza 20%. Vairumā valstu rādītāji lielākoties nepārsniedza 10%.

ESPAD 2003. gada dati atklāj pavisam citādu ainu, proti, kaņepju ilgtermiņa lietošanas izplatība pārsniedza 20% deviņās **ES dalībvalstīs: Čehijā** (44%), **Īrijā** (39%), **Apvienotajā Karalistē** (38%), **Francijā*** (38%) **Slovēnijā** (28%) **Itālijā** (27%), **Slovākijā** (27%), **Dānijā** (23%) un **Igaunijā** (23%). Kaņepju ilgtermiņa lietošanas izplatības pieaugums bija īpaši izteikts **jaunajās Centrāleiropas un Austrumeiropas ES dalībvalstīs**, kur 1995. gadā šis rādītājs nereti bija ļoti zems (lielākoties nepārsniedzot 10%).

Visaugstākais aplēstais kaņepju ilgtermiņa lietošanas izplatības līmenis 15–16 gadus vecu Eiropas skolēnu vidū 2003. gadā ir konstatēts **Čehijā** (44%), bet pēdējā mēneša laikā visbiežāk kaņepes bija lietojuši skolēni **Spānijā** un **Francijā** (22%). Laikposmā no 1999. līdz 2003. gadam **Čehijā** bija par 5% pieaudzis tādu skolēnu skaits, kuri kaņepes bija pirmo reizi pamēģinājuši 13 gadu vecumā vai pat vēl agrāk. Savukārt **Nīderlandē** un **Apvienotajā Karalistē** šis rādītājs bija nedaudz (par 1%) samazinājies, tomēr tik nelielas pārmaiņas ir grūti interpretēt.

Vairāku narkotiku lietošana kļūst par Eiropas narkotiku problēmas būtisku pazīmi

Ziņojumā ir teikts, ka par Eiropas narkotiku problēmas būtisku pazīmi ir kļuvusi vairāku narkotiku lietošana, un tādejādi vienkāršas analīzes veikšana, kas saistīta ar kādas noteiktas vielas lietošanu, ir praktiski neiespējama.

Šajā sakarā **EMCDDA direktors Volfgangs Gocs [Wolfgang Götz]** secina: „Mūsdienās analizējot narkotiku lietošanas ietekmi uz sabiedrības veselību, nevar neņemt vērā psihoaktīvo vielu, tostarp alkohola un tabakas, lietošanas savstarpējo sarežģīto mijiedarbību. Ignorējot dažādu apreibinošo vielu savstarpējo mijiedarbību un koncentrējot uzmanību uz kāda atsevišķa produkta lietošanas tendencēm, var nonākt pie nepareiziem secinājumiem”.

Piezīmes un definīcijas

Visi pieaugušie – 15–64 gadi; gados jauni pieaugušie – 15–34 gadi; ilgtermiņa lietošana – lietots vismaz vienu reizi/ kādreiz mūžā; nesena lietošana – pēdējo 12 mēnešu laikā; pašreizēja lietošana – pēdējā mēneša /pēdējo 30 dienu laikā.

⁽¹⁾ Skatīt 2005. gada pārskata pielikuma attēlu „Kokaīna nesena (pēdējā gada laikā) lietošana jaunu (15–34 gadi) pieaugušo vidū.”

⁽²⁾ Skatīt 4. nodaļas 8. un 9. attēlu.

⁽³⁾ Skatīt 3. nodaļas 4. attēlu.

⁽⁴⁾ <http://www.espad.org/index.html> (* Francija ir piedalījusies ESPAD tikai sākot ar 1999. gadu).